

EGIL SKALLAGRIMSSON OG ERIK BLODØKSE
HÖFUÐLAUSN

AF

FINNUR JÓNSSON

(MEDDELT I MØDET DEN 20. MARTS 1903)

I.

Der er i de sidste Aar gjort Forsøg paa at paavise, at Sagaens Fremstilling af Egils tredje Udenlandsrejse, hans Ankomst til Jórvík og Møde med Erik Blodøkse dér samt Tilblivelsen af hans Digt om denne, Hovedløsningen, er i Bund og Grund urigtig. Da jeg har betragtet Sagaen og Sagen ganske anderledes og efter en gentagen Overvejelse af alle Forhold ikke kan slutte mig til de nævnte Forsøg, vil jeg her optage Spørgsmaalet til Behandling.

Sagaens Fremstilling er, som bekendt, følgende. Egil havde paa det blodigste fornærmet Kong Erik Blodøkse og hans Hustru Gunnhild; først havde han dræbt en af Eriks egne Forvaltere, netop da Erik og Gunnhild gæstede denne; dernæst havde han angrebet Eyvind Skreyja, der ifølge Sagaen var Gunnhilds Broder (i hvert Fald var han nøje knyttet til Kongeparret), saa at han med Nød og Næppe undslap med Livet. Dernæst havde Egil paa sin anden Rejse i Anledning af Striden om hans Hustrus Arv dræbt Bergönund og flere, deriblandt Eriks og Gunnhilds egen unge Søn, og, hvad der næsten var værst af alt, oprejst en Nidstang for Erik og

Gunnhild, hvorpaa han rejste til Island (934). Nu maatte Erik forlade Norge (935); han drog med sin Familje først til Orknøerne, dernæst til England, hvor han af Kong Adelsten (Hakon d. godes Fosterfader) blev sat til at styre Northumberland og være Landeværnsmand mod Skotter og Irer; han residerede i Jórviik. Dette stemmer med Kongesagaerne, f. Eks. Heimskringla, undtagen Ágrip, der lader Erik først tage til Danmark; derfor kan han dog naturligvis i samme Sommer (935) godt være kommen til England. Nu fortsætter Egilssaga med at berette om Egils Forhold til Kong Erik. Den lader Gunnhild med Sejd bevirke, at Egil drager afsted paa sin 3. Rejse. Men der havde været *farbann*, Forbud mod at sejle fra Norge til Island, i Sommeren 935, saa at der ikke var kommen nogen Efterretninger fra Norge. Egil vidste saaledes intet om Eriks Bortrejse fra Norge. I Løbet af Vinteren blev Egil, hedder det, noget tavs og nedtrykt, og da Sommeren kom, erklærede han, at han vilde rejse til England. Først sent kom han imidlertid afsted og undervejs fik han Storme og Modvind, saa at det var blevet Efteraar, inden han naaede til Orknøerne. Her vilde han imidlertid ikke lande, „da han ikke vidste andet end at Øerne endnu stod under Erik“. Han sejlede da videre og ned langs Skotland og England. En Dag forliste han Skibet ved Land og opdagede, at han var ved Humberens Munding. Nu fik han at vide, at Kong Erik Blodøkse og Gunnhild havde Magten netop dér, hvor han var kommen, men han trøstede sig med, at hans gode Ven, Arinbjörn herse, ogsaa var dér; hans Støtte kunde han gøre Regning paa.

Dette er Sagaens Fortælling om selve Rejsen. Det er let nok paa Forhaand at udskille det Folkedigtningselement, der findes deri, *Grunden* til Rejsen, *Sejden*; den egenlige Grund finder Sagaen i Egils tidligere Forhold til Kong Adelsten, der havde opfordret Egil til at bosætte sig i hans Rige og givet ham gode Løfter, ligegyldigt om dette er virkelig historisk

eller ej. Bagefter besøgte Egil jo ogsaa Adelsten. Bortset fra Sejd-Motivet er der i Sagaens Fremstilling intet som helst urimeligt eller usandsynligt; i Sagaen er det hele fortræffelig motiveret. Hvorvidt det omtalte Forbud er historisk, kan ikke bestemt siges, heller ikke benægtes. At man paa Island (eller at Egil) ingen Efterretninger fik fra Norge Efteraaret 935, deri er intet mærkeligt; den Slags skete ofte nok.

Saa fortæller Sagaen videre om Egil i York. Han opsøgte sin Ven Arinbjörn og fortalte ham, hvorledes det stod til. Denne fulgte ham straks til Kong Erik for at han skulde „bringe ham sit Hoved og omfavne hans Fod“, men Arinbjörn vilde tale hans Sag — hvilket skete. Erik ytrede først, at Egil, efter alt hvad der var gaaet forud, ikke kunde vente nogen Skaansel; Gunnhild var endnu fjendtligere og bitrere stemt. Erik gav ham Lov til at leve Natten over, men Arinbjörn skulde bringe ham Egil Dagen efter. Arinbjörn mærkede, at Kongen til Slutning blev noget forsonligere, og nu opfordrede han Egil til at digte et Lovkvad om Erik. „Det skal jeg prøve, siden du ønsker det, men jeg har ikke tænkt mig at ville digte et Lovkvad om Kong Erik“, var Egils Svar. Det gik langsomt og trægt nok i Førstningen — en Svale satte sig udenfor hans Vindue og kvidrede uafsladelig og forstyrrede ham — atter et Træk af Folketraditionens Skabning; Arinbjörn satte sig da ved Vinduet, og nu kunde Egil digte sit Kvad, saa at han kunde det udenad om Morgenen. Dagen efter, da Arinbjörn kom med Egil for Kongen, fremsagde Erik sit Digt og fik Lyd, hvorpaa Erik skænkede ham Livet.

Bortset fra Folkedigtningens Svalemotiv, der dels bundes i Egils egen naturlige Sindsuro, dels i Troen paa Gunnhilds Trolddom og Ondskab, er hele Fortællingen om Egils Møde med Erik Blodøkse saa naturlig i og for sig, at man vanskelig skal kunne finde noget at udsætte paa den. Selve Skildringen som saadan er et anerkendt Mesterstykke.

Hvad *indvendes* der da imod Sagaens Fremstilling? Det, at den *skal være i Strid med Egils egne Digte*.

I Timarit hins íslenzka bókmentafjelags, 16. Aarg. 176—203, 1895 har Provst JÓN JÓNSSON offentliggjort en Afhandling: *Um Eirík blóðöx*. Her vedkommer os særlig S. 181—86, hvor det gælder at undersøge, naar Erik Blodøkse kom til England. Her hedder det bl. a., at det er betænkeligt, naar Sagaen tillægger Gunnhilds Trolddom, at Egil grebes af Rejse-lyst, samt at han intet vidste om Kongeskiftet i Norge (dette begrundes, som før bemærket, i Sagaen). Forf. udtaler, at det er usandsynligt, at Egil i „næsten 2 Aar (934—36) intet skal have hørt fra Norge“; men her er slet ikke tale om to Aar, men kun Efteraar og Vinter 935—36. Erik forlod Norge 935, og da først kunde der være Tale om et Kongeskifte. Forf. finder det mærkeligt, at Egil ikke vilde lande paa Orknøerne, fordi de var under Eriks Herredømme. Dette falder dog særdeles naturligt, ti Egil kunde vente, at Erik havde sendt Bud til Orknøerne om, at han skulde paagribes, hvis han kom dér; Erik havde jo erklæret ham fredløs. Og Forf. finder det „nærliggende at antage“, at Egil har haft en Formodning om, at han dér vilde træffe Erik Blodøkse selv — „men havde han vidst om Eriks Flugt fra Norge, da han rejste hjemmefra, hvad der er det sandsynligste, da var det naturligt, at han *først var rejst til Norge*¹, som Islænderne plejede, naar de drog udenlands“; dér skulde han have søgt Hakon d. godes Bistand m. H. t. sin Hustrus Arvesag, og da han ikke fik den, skulde han have besluttet, efter en Vinters (936—37) formentlige Ophold i Norge, at ville rejse til England for at træffe Kong Adelsten. Det er jo klart, at dette kun er *lutter* Formodninger, der endnu svæver ganske i Luften. Det egenlige Bevis for Egils formodede Ophold i Norge før Mødet med Erik spares til sidst; det er Ordene,

¹ Udhævelsen her og i det følgende, naar ikke det modsatte bemærkes, af mig.

hvormed Egils Höfuðlausn begynder: „Vesterpaa drog (kom) jeg over Havet“, hvilket Egil *umulig* kunde have sagt, hvis han var kommen lige fra Island *syd*¹ paa til England. Det er disse Ord og et andet Sted i samme Digt, der senere skal blive nærmere omtalt, der skal være Hovedbeviset. Nu er det altsaa blevet til *Vished*, at Egil først kom til Norge og derfra til England — hvilket atter fører til et Resultat m. H. t. Tidsregningen i Eriks egen Historie, der ikke vedkommer os videre her.

Imod denne Opfattelse skrev nu afdøde Overlærer H. KR. FRIDRIKSSON i samme Tidsskrift for 1897 S. 80—86 en kort Artikel, hvori han navnlig hævder, at de af Hr. J. Jónsson fremførte Grunde for Antagelsen af, at Egil først er kommen til Norge, i Virkeligheden kun er betydningsløse Formodninger. Især bestrider han Rigtigheden af den Forstaaelse af Ordene „Vesterpaa drog jeg over Havet“, som Hr. J. Jónsson havde gjort gældende. I saa Henseende henviser Forf. til de Steder i Landnáma, hvor de Landnamsmænd, der kom fra Skotland eller Irland eller Øerne, siges at være komne „vestfra“ eller „vestfra over Havet“ (*vestan um haf*); ligesom disse kom *vestfra* til Island, maatte Egil ogsaa kunne sige *vesterpaa* til de samme Lande *fra* Island. Udtrykket synes dog ikke at forekomme ellers i Kilderne; Grunden hertil er den, at de allerfleste direkte Rejser fra Island gik til de skandinaviske Lande, mest til Norge. Forf. hævder ligeledes, at der er intet umuligt eller unaturligt i, at Egil ikke havde erfaret Eriks Bortrejse fra Norge i 935.

Hvad Hovedpunktet angaar har Hr. Fridriksson efter min Mening utvivlsom Ret, men han har paa enkelte mindre betydende Punkter Uret, hvor det er en let Sag at modbevise ham.

I umiddelbar Tilslutning til denne Afhandling offentliggjorde Dr. B. M. ÓLSEN sst. en Afhandling: „Kvæði Egils Skallagríms-

¹ Udh. af Forf.

sonar gegn Egilssögu“ („Egils Digte *mod* Egilssaga“), hvorom han oplyser, at den er forfattet nogle Aar tilbage.

Dr. Ólsen viser sig her som en fuldstændig Meningsfælle af Provst J. Jónsson m. H. t. Opfattelsen af „vesterpaa“ og mener altsaa, at Egil er kommen til England fra Norge. Han udtaler, at Udtrykket *vestan um haf* ikke betegner Sejladsens Retning, men Udgangspunktet for Rejsen, og dette var Norge; „det vilde være absurd at tænke sig, at vore Forfædre, Vikingerne . . . ikke har vidst, i hvad Retning de sejlede“ fra og til Island; at de godt vidste det, vises ved at anføre forskellige Kildesteder. Til denne Betragtning er der imidlertid meget at bemærke. At Nordboerne, særlig Islænderne i dette Tilfælde, har *vidst*, at de, naar de sejlede til Irland, Skotland og Øerne, sejlede stik imod Syd, er en Sag for sig; men et andet er den *Sprogbrug*, der gjorde sig gældende. Det maa da siges, at ingensteds kommer Sprogbrugen — og Opfattelsen — i stærkere Strid med de virkelige Forhold, end netop, hvor det gælder Retningerne. Jeg skal minde om forskellige ejendommelige Udtryk. Da Islænderne befolkede Grønlands Vestkyst og dannede de to Kolonier dér, havde det efter Landets Beliggenhed, naar man nu til Dags ser paa et Grønlandskort, været naturligst, at de to Bygder var bleven kaldt henholdsvis *Nord-* og *Syd-*Bygden, men de hed og hed aldrig andet end *Øster- og Vesterbygden*; „Vesterbygden“ skulde altsaa, for at gøre samme Betragtningensmaade gældende som Provst J. Jónsson og Dr. Ólsen, have været beliggende etsteds ovre i Amerika og ikke *nord* for den anden Bygd i Grønland selv. Dette er saa meget mere slaaende, som Bygdernes Befolkning meget godt vidste, at naar de drog til deres nordligste Fiskepladser, sejlede de *mod Nord*, hvorom Udtryk som *norðrseta* bedst vidner (jfr. *garpar fóru í Greipar norðr*). Et andet Eksempel er lige saa talende. Naar man fra det sydlige Norge, fra Viken f. Eks. (Kristianiafjorden), vilde sejle til Danmark, hed det i Reglen at sejle „*østerpaa* til Danmark“, og

dog vidste man meget godt, at man rejste mod *Syd*, ti ogsaa dette Udtryk benyttedes. Jeg vil kun anføre et Eks.; i Njála K. 29 L. 18 hedder det om Gunnarr og hans Fælle Halvard — der opholder sig i *Viken* (L. 15), — at de skal sejle *syd*-paa til Hisingen (den store Ø i Gøtaelven); fem Linjer længere nede hedder det imidlertid: „de styrede *øst*-paa til Hisingen“. Det bør tilføjes, at det nævnte „*sydpaa*“ findes i to Haandskrifter, medens tre andre (særdeles gode) har „*østpaa*“ — hvilket turde være den oprindelige Læsemaade.

Ser vi paa den nuværende Maade, hvorpaa Retningerne i mange Henseender betegnes paa Island, kommer man til mærkelige Resultater; dette er fremhævet af H. Fridriksson. Saaledes siger man f. Eks. i Skagafjorden, naar man rejser til Akureyri i Øfjorden, at man rejser „*nordpaa*“ til Akureyri, men Øfjorden med Akureyri (inderst i Fjorden) ligger stik mod *Øst*, osv. osv.

Fremdeles er der en Betragtning, som gør sig stærkt gældende. Det er Islændernes *Afhængighed* af de oprindelig *norske* Betegnelser endnu den Dag i Dag. Saaledes tales der om „Landsyd“ og „Landsøndenvind“, „Udsyd“ og „Udsøndenvind“, „Landnord“ og „Landnordenvind“ osv. — for Sydøst og Sydvest osv., uagtet disse Betegnelser aldrig have passet nogensteds paa Island (eller overhovedet paa en Ø); de kan kun passe paa et Fastland som Norge med dets lange Kyst fra Syd til Nord-Nordøst. Men Betegnelserne bragte Landnamsmændene med sig og de er, som sagt, lyslevende endnu den Dag i Dag. Herfra er der kun et lille Skridt til at slutte, at Islænderne paa samme Vis har faaet deres Sprogbrug: at rejse *vesterpaa* til Skotland, Island osv., og *vestfra* tilbage til Island. Herom vidner ogsaa netop de nævnte Betegnelser i Landnáma om de Landnamsmænd, der kom fra de nævnte Lande, at de kom *vestan um haf*. Dr. Ólsens Bemærkning, at dette Udtryk betegner Udgangspunktet og ikke Sejladsens Retning, er mere spidsfindig end slaaende. Naar en Forfatter i

det 12. eller 13. Aarhundrede sidder paa Island og skriver dette, maa han selvfølgelig have tænkt paa Retningen, hvor Udgangspunktet laa.

Jeg hævder saaledes, at der ikke foreligger den mindste tvingende Grund til at antage, at Egil er kommen fra Norge, og ikke lige saa godt fra Island, fordi han siger „Vesterpaa kom jeg over Havet“. For ham og enhver af hans Samtidige og for Oldtidens Islændere overhovedet var det et naturligt Udtryk at sige „vesterpaa“ til Skotland, Irland osv. og „vest-fra“ de samme Lande med Udgangspunkt paa Island. Det kan aldeles ikke nytte fra Nutidens Standpunkt og ved at pege paa Kortet at ville bevise Udtrykkets Urimelighed eller Umulighed.

Dr. B. M. Ólsen henviser ogsaa til et Sted i Graagaasen, ifølge hvilket Storbritannien og omkringliggende Øer skulde være regnet til „østlige“ lande. Stedet er i Staðarhólsbók § 372 (s. 388); det handler om Drab i fremmede Lande. Begyndelsen er betegnende nok i og for sig: „Dersom en Mand bliver dræbt i *Vesterlandene (a vestr lavndom)*, nord for Val-land (∴ Frankrig)“ osv. Det er straks klart, hvad der hermed menes, selv om der ikke bagefter fulgte Nævnelser af „Anglernes, Britternes, Skotternes eller Iernes eller Syderøernes Konges Magtomraade“. Herefter følger Bestemmelsen om Drab, begaaede „Syd for Danernes Rige“ ∴ i Tyskland nærmest. Dernæst følger Regler for Behandlingen af disse Drabssager, og der bruges her Udtrykkene „udenlands“ (*erlendis*) og „østerpaa“ (*austr*). V. FINSEN har i sit Glossar til Graagaasen udtalt, at disse Betegnelser er bleven brugte i noget udvidet Betydning, „fremmed“ overhovedet, hvorfor Dr. Ólsen vil, at Ordet „østerpaa“ i det nævnte Stykke ogsaa skal indbefatte „Vesterlandene“. Her er der dog et Fejlsyn til Stede. For det første er det en given Sag, at denne udvidede Betydning i Ordet *austr* er sekundær og temmelig ung, specielt islandsk; der kan ikke være Tale om, at den har eksisteret allerede i

Egils Tid, og det 936, kun nogle faa Aar efter Landnamstidens Afslutning. Hele Sagen bør betragtes paa en noget anden Maade. *Austr* betyder oprindelig og egenlig Norge (eller de skandinaviske Lande overhovedet), som f. Eks. hos Are frode, *Islbók K. 7 (ossa landa . . . þá es þar v'gro austr* 3: dér østerpaa, i Norge). For Islænderne blev Norge, naturlig nok, „Udlandet“, fordi det var det Land, de hyppigst besøgte. Derfor kunde de ogsaa istedenfor „østerpaa“ ligefrem sige „udenlands“. Da dette Ord i og for sig er mere ubestemt, vil jeg ikke nægte, at *austr* maaske ogsaa kunde faa en udvidet Betydning. Men at Ordet nogensinde har kunnet betyde „udenlands“ i Almindelighed, det maa bestemt nægtes. Ogsaa i det anførte Stykke af Graagaasen er det Norge, der særlig sigtes til med de nævnte Udtryk. Det er en Misforstaaelse, naar Dr. Ólsen vil, at „Vesterlandene“ er medindbefattet under Udtrykket „østerpaa“. Foruden dette Sted, der i og for sig er talende nok, kan jeg her fremdrage et andet utvetydigt Sted netop fra de gamle Love. I Graagaasen, *Konungsbók I, 239 = Staðarhólsbók 89*, hedder det: *Ef maðr andaz a englande eða i eyiom vestr eða i dyflivi*; efter Hr. Jónssons og Dr. Ólsens Paastand skulde her have staaet *sudr* (og ikke *vestr*). Men Stedet er i Virkeligheden afgørende.

Baade Provst J. Jónsson og Dr. B. Ólsen har fremdraget en anden Linje fra Egils Höfuðlausn, der skulde bevise det samme angaaende hans Rejse. I V. 14 hedder det: *frétt's austr of mar Eiríks of far*. Istedenfor *frétt* staaer *kunt* i Wolfenbüttelmembranen, samt i en Afskrift af Arne Magnusson efter et tabt Hdskr., medens *frétt* findes i den yngre mbr. ε og Ole Worms tekst. Da nu *kunt* er forholdsvis sjældnere brugt end det ganske almindelige *frétt*, er man berettiget til at foretrække *kunt* som den ægte Læsemaade, hvad ogsaa Haandskriftforholdet i og for sig taler for. Linjerne betyder: „Eriks Færd er bekendt i Østen“ [naturligvis i Norge]; dette er en

almindelig Udtalelse. Det er mig næsten uforstaaeligt, hvorledes man kan opfatte den som et Bevis — endogsaa et „utvedigt“ Bevis — for at Egil havde været i Norge og var lige kommen derfra. Med Egils Rejserute har dette Udtryk overhovedet intet som helst at gøre, selv ikke med Fastholdelse af Læsemaaden *frétt*.

Der er endnu et Par Udtryk, som maa tages i Betragtning og som med stor Styrke er bleven fremhævede. Jeg vil vende tilbage til dem, idet jeg først vil undersøge, hvad Egils egne andre Digte oplyser os om Forholdet mellem Erik og Egil til den Tid, da Hovedløsningen blev til. Dette er ikke blevet taget tilstrækkelig i Betragtning.

I Digtet om Vennen Arinbjörn, fra omtr. 962, altsaa saa længe efter, at Egil med Ro kunde overse tidligere Tider og Forhold, siger han (V. 3): „Jeg havde fordums paadraget mig Ynglinge-Sønnens, den mægtige Konges, Vrede; jeg satte min Djærvhedshat paa mit mørke Hoved og besøgte *Hersen*“ (α: Arinbjörn), (V. 4) „dér hvor Fyrsten med Skrækkeshjælmen sad og styrede sit Land (? , Teksten usikker) i Jorvik“, (V. 5) „det Skin, der udstraalede fra Eriks Øjenbrynsmaane (α: Øjnene), var ikke trygt eller frygtløst at skue, da Kongens Øjne (atter omskrevet) udskød frygtindgydende Straaler“, (V. 6) „dog vovede jeg at fremføre mit Digt, saa at alle hørte derpaa“; i de følgende Vers (7—8) omtaler Egil Digterlønnen — der bestod i hans Hoved —, og han nævner sit Digt ved Navn: *Høfudlausn*; i V. 9—10 fremhæver han med stor Styrke Arinbjörns Bistand ved den Lejlighed; særlig maa fremhæves Ordene: „han som *alene* hævdede mig fra, d. v. s. befriede mig for, Kongens Had (Fjendskab; *fjón*)“, og det er for *den* udmærkede Bistand, Egil sender Vennen sin Tak i et skönt Kvad (V. 12).

Heraf fremgaar med saa ønskelig en Klarhed som muligt, at da Egil besøgte Erik i Jorvik, bestod der et *bittert Fjendskab* imellem dem, som kun *bilagdes ved Arinbjörns dristige Bistand og Egils Kvad*. Og dette er i den nøjagtigste Over-

ensstemmelse med Sagaens Fortælling. Det samme m. H. t. Fjendskabet kan man ogsaa slutte af enkelte Udtryk i Digtet selv, som naar Egil i 72 og 19 hentyder til Hirdmændenes Tavshed („hvis Mændene tier“, „jeg er glad ved at jeg fik Lyd“); Egil kunde fra deres Side ogsaa vente en fjendtlig Stemning, og at de ved Støjen maaske ikke vilde lade ham komme til Orde (jfr. Fortællingen om Ottar Svarte hos Olaf d. hellige). Endelig er Digtets Navn tydeligt nok.

Endelig kan jeg ikke undlade at gøre opmærksom paa det Udtryk, Egil bruger i V. 1: „Jeg digter hurtig (*Emk hraðkvæðr*) om Fyrster“. Er ikke dette som en Hentydning til Hovedløsningens *hurtige* Tilblivelse (ifg. Sagaen digtet i Løbet af en Nat)? For mig har Udtrykket altid lydt saa og det vil fremdeles gøre det. Af Fyrstedigte af Egil kender vi ellers kun det om Kong Adelsten, og der forlyder intet om, at det skulde være blevet til i en Fart. Man kan indvende, at *hraðkvæðr* ikke behøver at betyde: „den, der hurtig digter“, o: den, der i en kort Tid faar et Digt færdigt, men kan lige saa godt betyde: „den, der er hurtig, rask til at digte“, o: den, der ikke lader sig længe bede eller lader længe vente paa sig. Sammensætninger som *hraðmæltr* taler dog for det første.

Af Egils andre Vers („løse Vers“) kommer Sagaens V. 33—36 (Udg. S. 218, 225, 226, 233) i Betragtning. Alle disse Vers er vist ægte nok. I det første siger Egil: „Jeg er kommen langvejs fra over Havet *for at* træffe Styrreren af det engelske Land; nu har jeg truffet Haralds Ætling (Søn)“. Der er ingen Grund til at antage, at „Styrreren af det engelske Land“ skulde være nogen anden end „Haralds Ætling“ o: Erik Blodøkse. Man lægge her Mærke til dette „for at“. I V. 34 udtaler Egil, at han er glad ved at have modtaget sit stygge Hoved som Gave; Verset er af ringe Betydning. I næste Vers (35) udtaler han noget lignende, men omtaler ogsaa den virksomme Hjælp, han har nydt fra Arinbjörns Side. Endelig, i V. 36, siger Egil: „Fyrstens stygge Vrede blev mig led“, d. v. s. jeg

blev ked af, at vide, at Erik var saa forbitret paa mig; i den sidste Halvdel omtaler han atter Arinbjörns Bistand „som oftere ellers“. Disse Vers stemmer fortræffelig med Digtet om Arinbjörn og Sagaen — paa et eneste Punkt nær, nemlig *Hensigten* med Rejsen. Især Vers 36 er i saa Henseende oplysende. Af dette, der skal være digtet noget efter i Norge, kan kun sluttes, at Egil ved en rolig Overvejelse er kommen til at indse, at han overfor Erik og Gunnhild er gaaet for vidt; han har følt Samvittighedsnag — hvilket stemmer fortræffelig med den udprægede Retfærdighedsfølelse, der besjælede ham. Det er *denne* Grund, i Forbindelse med Ønsket om at faa hans Hustrus Arv, der har drevet Egil afsted for at søge Forsoning med Erik. Vi saa, at Sagaen som Grund anførte Gunnhilds Trolddomskunster. Vi trængte til en historisk-virkelig Grund istedenfor Folkedigtningens, og den giver de anførte Vers os; de indeholder saaledes paa *dette* Punkt et forønsket Korrektiv til Sagaens Fremstilling.

Vi kommer dernæst til et Hovedpunkt. Dr. B. M. Ólsen har villet hævde, at Höfuðlausn ikke var forfattet i England (og altsaa ikke paa den Maade, Sagaen skildrer saa levende og i alle Enkeltheder), men under Egils formodede Ophold i Norge. Beviserne i saa Henseende skulde Digtets egne Ord være. I og for sig skulde man tro, at Sagaens Skildring i det hele og store maatte være rigtig; hvad egnede sig bedre til at præges uudslettelig i Erindringen end netop saadanne Tildragelser, som Sagaen skildrer? Man savner paa den anden Side Begrundelsen af Tilblivelsen af en saadan Digtning, som Skildringen da vilde være.

Hvad staar der da i Hovedløsningen? Det hedder (V. 1): „jeg bærer Odins Bryst-Hav“ (Ordene betyder egl. „Skjalde-drikken“) og „jeg fyldte Huskibets Stavn med Digtningens (eller Lovprisningens) Fangst (*mærðar hlut*)“. Det første af disse Udtryk betyder i Virkeligheden — eller behøver ikke at betyde andet end — at Egil besidder Digterbegavelsen, som han

fører med sig. Og hvad det sidste angaar, er der ingen Grund til at opfatte det som hørende til det foranstaaende Linjepar („jeg trak Skibet ud ved Isbrudstid“), og det saa meget mindre som Digtet maatte tænkes at være blevet til *før* end Egil „trak sit Skib ud“, med andre Ord: Sætningen „jeg fyldte (eller har fyldt) Huskibets Stavn (Brystet) med Digtningens Fangst“ indeholder ingen som helst Antydning af det Tidspunkt, paa hvilket Digtet er blevet til. Ligesaa ubestemt er V. 23—4: „jeg bærer Odins Mjød paa Anglernes Land“. I samme Vers hedder det: „jeg har digtet Lov om Fyrsten . . . jeg beder om Lyd, ti jeg har forfattet et Kvad“. Men, selv om disse Ord — og da især V. 17—8 („jeg fyldte — Fangst“) — virkelig skulde være at forstaa som om Egil dermed vilde antyde, at Digtet var forfattet paa Island, ser jeg deri kun en Besmykkelse, som Egil efter Omstændighederne har ment at kunne tillade sig. Det er kun en Antidatering, som til alle Tider er bleven benyttet.

Paa Grund af Udtrykkenes Ubestemthed kan jeg umulig være med til at erklære Sagaens Skildring for at være lutter Digt.

I Forbindelse med de nævnte Steder maa endnu ét, det mærkeligste af dem alle, behandles. Det er V. 21—2. Disse Linjer hedder:

Buðumk hilmir lǫð,
[þar] ák hróðrs of kvǫð.

Verslinjerne findes foruden i Haandskrifterne W, ε, Arnes Afskrift og Ole Worms Tekst ogsaa i Snorra Edda (I, 246) i Hdskrr. R, W, T, U, 757. Istedensfor *hilmir* findes *hilmi* i ε, 757. De anførte Linjer opfattes saaledes: „Fyrsten (Erik) indbød mig“ (*buðumk* = *baud mér*; *lǫð* = Indbydelse); [derfor] har jeg dér Ret til (at fremsige) Digtet“. Tages disse Ord bogstavelig, indeholder de en vitterlig Usandhed, ti baade Digtet om Arinbjörn og de løse Vers modsiger dem paa det

bestemtteste. *Hvis* Erik har „indbudt“ Egil, saa forudsætter det en saa forsonlig Stemning, at Egil ikke behøvede nogen „Hovedløsning“. Og hvorfor i al Verden skulde Erik „indbyde“ Egil, der sad oppe paa Island, til sig, medmindre det havde været for at lokke ham i en Fælde? Men derom er der næppe Tale. Nej, skal Ordene forstaas saaledes, maa de bero paa noget os ganske ubekendt, og det ligger da nærmest at tænke paa Udtalelser af Erik Dagen før, som Sagaen ikke kender. I alle Tilfælde er Ordene højst mærkelige, men om en *Indbydelse* til Egil, der af kronologiske Grunde maatte være naaet ham allerede Vinteren eller Efteraaret efter Eriks Flugt fra Norge, kan der umulig være Tale.

Formelt kan Ordene: *budumk hilmir(r) lǫð* opfattes paa tre Maader; den første er den allerede nævnte, hvorefter *budumk* er = *bauð mér*, *hilmir* Subj. og *lǫð* Obj. Dernæst kan *hilmir* være Vokativ; og for det tredje har vi Læsemaaden *hilmir*; denne er i og for sig mærkelig, da *hilmir* som Nom. er lettest forstaaeligt for den umiddelbare Opfattelse; og den bliver dobbelt mærkelig ved, at den findes i to *ikke* sammenhørende Hdskrr. Tager vi Hensyn til denne Læsemaade, maa *budumk* opfattes anderledes, men paa samme Maade som i det andet Tilfælde (*hilmir* Voc.), nemlig som ensbetydende med *bauð mik* og *bauð* som 1. Pers.; da bliver *lǫð* Dativ. Det hele betyder da: „jeg bød mig Fyrsten ved en (selvtagen) Indbydelse“, d. v. s. omtrent det samme som: „frivillig er jeg kommen for at overgive mig i Kongens Magt“; til denne Tanke slutter anden Linje sig ganske fortræffelig. Denne Udtryksmaade er temmelig sjælden, men en fuldstændig Analogi haves f. Eks. i *þeim hétumk þá þjóðkonungi* 3: (*ek*) *hét mik þá* osv., „jeg lovede mig da til“ osv.

Af disse tre Forklaringer kan der kun være Tale om den 1. og 3.; jeg tilstaar, at denne sidste er overmaade tiltalende. Den bestyrker da de andre Strofers Antydninger af Egils Hensigt med sin Rejse.

Dr. B. M. Ólsen har endelig fremhævet, at Egils Udtryk: „Jeg trak Skibet ud ved Isbrudstid“ staar i Strid med Sagaens Bemærkning om, at Egil blev sent færdig og først om Efteraaret kom til York. Heri har Dr. Ólsen Ret. Det er let at se, hvorledes Fejlen er opstaaet, nemlig derved, at Traditionen fastholdt rigtig, at Egil fik stærke Storme i Havet og blev forslaaet, saa at han kom til Skotland-England. Man har forklaret disse Storme som beroende paa den *sene* istedenfor den meget *tidlige* Aarstid. Snorre har omvendt engang forstaaet *við frost* som „endnu medens der var Frost om Foraaret“, istedenfor „ved Vintertid“ (November).

Jeg kommer saaledes til et andet Resultat end Provst J. Jónsson og Dr. Olsen. Jeg finder en gennemgaaende Overensstemmelse mellem Sagaen og Digtene, saavidt disse naar, og Sagaen i øvrigt ikke modsagt af dem undtagen paa forholdsvis underordnede Punkter, nemlig 1, *Tiden* for Egils Afrejse fra Island, og 2, *Hensigten* med den, der enten var glemt eller omdigtet i Folketraditionen under Indflydelse af den almindelige Opfattelse af Gunnhilds Trolddomskyndighed og Ondskab.

II.

I min Disputats har jeg udtalt min Opfattelse af Höfuðlausn og dens Indhold; jfr. min Litteraturhistorie. Jeg skal derfor ikke komme nærmere ind paa dette Emne. Derimod er der et Spørgsmaal af Vigtighed, der ikke hidtil er taget tilstrækkelig skarpt i Betragtning: *Versenes Rækkefølge*. Den almindelige Rækkefølge beror paa den Afskrift — vistnok efter et nu tabt Skind-Haandskrift —, der findes aftrykt, med Runer, i Ole Worms Litteratura runica.

Rent formelt set er Ordningen her udadleg. Digtet er nemlig et af de allerfuldendteste m. H. t. Inddeling. Det bestaar af 20 Vers (det sidste, 21., et Halvvers af uforstaaeligt Ind-

hold, der sikkert er en senere Tilføjelse, ser jeg ganske bort fra); heraf er de 5 første og de 5 sidste Indledning og Slutning (*Slæmr*), der indeholder dels rent personlige Bemærkninger af Digteren, dels en almindelig Ros over den besungne Fyrstes Egenskaber. Efter V. 5 følger et Halvvers, der indeholder Stev I første Gang; saa kommer 1. Stevbalk paa 2 Vers, saa atter Stev I for anden Gang; saa 2 Vers, 2. Stevbalk og Stev II (ogsaa et Halvvers) for første Gang, 2 Vers, 3. Stevbalk, med Stev II anden Gang og saa de 5 sidste Vers; altsaa 5 + Stev I + 2 + Stev I + 2 + Stev II + 2 + Stev II + 5. Inddelingen er symmetrisk og giver sig saaledes saa at sige af sig selv.

Stemmende med Ole Worms Tekst-Ordning er en Afskrift — dog ikke efter samme Haandskr. — af Arne Magnusson i 761 b, 4°. Dernæst er der Hdskr.-Brudstykket ϵ i AM 162, fol., erkendt som Originalen til Ketil Jörundssons Afskrifter af Egils-saga; selve Brudst. ender i V. 202. Her er Rækkefølgen den samme som i OW (Ole Worm), med Undtagelse af, at V. 16 helt mangler. Endelig har vi Wolfenbüttelhdskr. (W); her er Teksten noget mangelfuld og Ordningen en noget anden, nemlig: 1—3, [4 mangler], 5—8, 10, 9, 11—12, 165—8 + 135—8 (som ét Vers), 131—4, 15, 161—4 + 185—8 (som ét V.), 17, 14, 20, [181—4 og 19 mangler]. Det er altsaa denne temmelig afvigende Ordning, vi maa tage nærmere i Betragtning. Der mangler altsaa for det første 2^{1/2} Vers; for saa vidt staar W tilbage for de andre (dog mangler ϵ ét); dernæst er det klart, at Ombytningen af V. 9 og 10 er urigtig; den symmetriske Indretning af Stevbalkerne forstyrres derved. Heraf at ville slutte, at W ogsaa i øvrigt staar tilbage for OW og ϵ , vilde dog være forhastet. Vi maa se nærmere paa Indholdet. Stevbalkerne handler aabenbart om Eriks Krigstog og Kampe (jfr. V. 7: „jeg har hørt mere om de hæderfulde Handlinger, Bedrifter“); saaledes V. 7—8, 10—11 udelukkende; dernæst V. 13 (med Stevet i 15). Men ind imellem disse to skydes saa atter

et Vers af helt andet Indhold og Art: „Krigeren bevæger Skjoldet i sin Haand; han er en gavmild Mand (*þjóðskati*, *baugskati* har W, ε, medens OW har den ellers aldrig forekommende og lidet naturlige Sammensætning: *blóðskati*); her som alle Vegne trives Eriks Færd (Fremgang); jeg taler oprigtig; det er bekendt øst for Havet“. Her er ikke Tale om bestemte Bedrifter; her er almindelig Beskrivelse; Digteren bruger alle Vegne Præsens og han indfletter sine egne Bemærkninger. Dette findes ellers ikke i Stevbalkerne (bortset fra V. 71—4, der er et naturligt Overgangsvers). Her bruges saaledes altid Imperfektum (en enkelt Undtagelse se nedenfor). V. 14 passer saaledes meget daarlig til den Sammenhæng, hvori det findes i den almindelige Tekst. Paa den anden Side finder vi et rigtigt Kamphalvvers med Imperf., V. 181—4, i den sidste Del af Digtet, hvor vi gennemgaaende har dels en almindelig Beskrivelse af Fyrsten, særlig hans Egenskab: Gavmildhed (jfr. Digterens egen Bemærkning i V. 161—4: „endnu vil jeg forklare for Mændene Fyrstens *skapleikr*, d. v. s. aandelige Egenskab, Habitus; andet kan Ordet ikke betyde). Et andet Halvvers, 165—8, handler ogsaa om Krigerfærd, men *dette* findes i W netop i det sidste Afsnit om Krigerfærden, som første Vershalvdel til V. 135—8, hvor det passer ganske fortræffelig, med Undtagelse af at der i det staar Præsens *lætr*, hvorfor man ventede *lét* (jfr. *brustu*, *bitu*, *báru* i den sidste Halvdel). „Præsens historicum“ er her næppe antageligt, saa at man af den Grund snarest bør rette *lætr* til *lét*. — Herefter følger i W Halvverset 131—4; den anden Halvdel mangler altsaa dér; for V. 165—8 har W 185—8, der med Hensyn til Indholdet passer ganske fortrinlig til 161—4; herved bliver 181—4 staaende som en ledig Halvdel, der netop paa Grund af sit Indhold og Imperf. passer bedst til en af Stevbalkerne. Der er næppe nogen Tvivl om Berettigelsen af at forbinde dette Halvvers, der som sagt mangler i W, med Halvverset 131—4, snarest som sidste Del. Med andre Ord,

den Ordning af Versene efter V. 12, som vi finder i W, er fra Indholdets Side *langt mere følgerigtig* end den, de andre Hdskrr. yder. Der er ingen Tvivl om, at den bør optages som den mest ægte. Den bør helt igennem følges med Optagelse af det nævnte Halvvers samt af V. 19, der helt mangler. Dette W's Fortrin stemmer godt med at det, saavidt vi ser, er det ældste af de til Grund liggende Haandskrifter, skønt denne Omstændighed ikke har nogen afgørende Betydning.
